

Szóka Bernadett¹

MIGRÁNS GYERMEKEK NYELVI INTEGRÁCIÓJA SVÁJCBAN

Abstract

Due to the growing number of inhabitants who do not speak any of the country's national languages as a first language, educating migrant children has become an important issue of language policy in Switzerland. This study examines courses in Education of Heritage Language and Culture organized for children living in the country, yet coming from a migrant background. The aspects analyzed in this paper include the statutory background, the educational content of the courses and the system of conditions surrounding their organization. Among those cantons containing a constant, large number of foreign-born inhabitants, the cantons of Basel-Stadt and Zürich were chosen. Out of the foreign languages found there, Hungarian is especially emphasized in its usage as a heritage language.

Keywords: *integration, frame curriculum, Hungarian schools in Switzerland, migration background, courses in Education of Heritage Language and Culture*

Kulcsszavak: *integráció, kerettanterv, magyar iskolák Svájcban, migrációs háttér, Származási nyelv és kultúra tanfolyamok*

1. Bevezetés

Svájc évről évre egyre több nem nemzeti nyelvet beszélő személyt fogad be. A külföldiekről szóló 2013. augusztus végi statisztikai adatok alapján Portugáliából, Koszovóból, Németországból, Olaszországból és Franciaországból vándoroltak be a legtöbben.² A külföldi lakosság kötelezettségeire vonatkozó törvényes háttérrel szövetségi és kantonális szintű törvények, rendeletek szabályozzák. A 2008. január 1. óta érvényben lévő, külföldiekről szóló szövetségi törvény 4. cikkelye fogalmazza meg a célokat az integrációról, melynek egyik feltétele, hogy a külföldiek alkalmazkodjanak a svájci társadalmi viszonyokhoz és életfeltételekhez, s sajátítsanak el egy nemzeti nyelvet.³ A törvényen

¹ Szóka Bernadett nyelvtanár, doktorjelölt, PTE Nyelvtudományi Doktori Iskola; bernadett.szoka@gmail.com

² Ausländerstatistik per Ende August 2013. In: <https://www.bfm.admin.ch/bfm/de/home/dokumentation/medienmitteilungen/2013/2013-06-110.html>

³ Bundesgesetz über Ausländerinnen und Ausländer. In: <http://www.admin.ch/opc/de/classified-compilation/20020232/index.html>

kívül a külföldiek jogállását szabályozza az ugyancsak 2008. január 1. óta hatályos rendelet a külföldiek integrációjáról,⁴ melynek 4. cikkelye alapján a külföldi lakosnak el kell sajátítania a lakhelyén beszélt nemzeti nyelvet. Az egyes kantonok területén élőkre vonatkozó elvárásokat – így a nyelvhasználatra vonatkozó előírásokat is – tartalmazzák a kantonok alkotta alkotmányok. Például a 2006. január 1. óta hatályos Zürich kanton Alkotmányának a hivatalokra vonatkozó 6. fejezet 48. cikkelye rögzíti, hogy a hivatalos nyelv a *német*. A polgárjogokkal foglalkozó 4. fejezet 20. cikkelye pedig meghatározza, hogy azon polgároknak, akik szabályos eljárás keretében szeretnék megszerezni az állampolgárságot, a német (irodalmi) nyelv megfelelő ismeretével kell rendelkezniük.⁵

A svájci társadalom a bevándorlótól nem az asszimilációt, hanem a svájci létbe való integrációt várja el, melynek legnagyobb mérföldköve a kanton hivatalos nyelvének elsajátítása. Azonban éppen az asszimiláció és az integráció fogalmának különbözőségéből adódik az az igény, hogy a migrációs háttérrel rendelkező családok gyermekei anyanyelvüket is megőrizték, származási országuk kultúráját, szokásait ismerjék. Ehhez jogi háttér biztosítja a megfelelő, számos nyelvből kínált származásnyelv és kultúra tanfolyamokat. E tanulmány a tanfolyamok jelentőségét, néhány jellegzetességét mutatja be.

2. A Származási nyelv és kultúra tanfolyam fogalma

A *Származási nyelv és kultúra tanfolyamok* története az 1930-as évekig nyúlik vissza. Az olasz politikai menekültek kezdeményezésére létrehozott kurzusok célja az volt, hogy elősegítsék az Olaszországból és a szomszédos országokból érkező munkaerő esetleges visszatérését a szülőhazájukba azzal is, hogy gyermekeik számára megkönnyítik a visszailleszkedést. Az idegen nyelvű gyermekek beiskolázásáról szóló 1976. május 14-i ajánlás fordulatot jelentett a tanfolyamok történetében. Már nem az esetleges visszatérés megkönnyítése volt a cél, hanem azon törekvés, hogy a bevándorlók elfogadhatóan tudják kialakítani Svájcban kezdett új életüket. A személyiségfejlesztésre és az integrációra került a hangsúly. Az új, Zürich kantonban hozott 1983. november 8-i szabályozás már nem csupán az olasz és a spanyol nyelvre terjedt ki, de már görög, portugál, török és délszláv nyelveken is folyt az oktatás. A szabályozás négy pontja: a *Származási nyelv és kultúra tanfolyamok* részleges integrációjának engedélyezése a normál oktatási időben; a kurzuson szerzett jegy feltüntetése az iskolai bizonyítványban; a jelentkezés szabályozása; az iskolatermek használata és a felügyelet szabályozása. Ezen változásokkal megnőtt a kurzusok elismertsége, s gyors növekedésnek indult mind a kurzusok, mind résztvevőinek száma nemzetiségtől függetlenül. A *Származási nyelv és kultúra tanfolyamok* megvalósításáról szóló 1992. június 11-i határozat pedig elsőként ismerte el a nem állami pénzügyi támogatókat. 2003-ban Zürich kantonban elkészít-

⁴ Verordnung über die Integration von Ausländerinnen und Ausländern. In: <http://www.admin.ch/opc/de/classified-compilation/20070995/index.html>

⁵ Verfassung des Kantons Zürich. In: <http://www.admin.ch/opc/de/classified-compilation/20051651/index.html>

tették a tanfolyamok kerettantervét, mely újabb mérföldkövet jelentett, hiszen az első alkalommal fogalmazták meg a kurzusok célját, keretfeltételeit (Caprez-Krompák 2007: 74).

A kurzusok célja, hogy a gyermek a családban elsajátított nyelvet továbbfejlessze, és ismereteit anyanyelvének kultúráján keresztül bővítse. Az anyanyelvi oktatás pozitívan hat a gyerek teljesítményére; gyorsabban képes a második, azaz a helyi nyelvet, később pedig a harmadik nyelvet elsajátítani.

A kurzusoknak helyt adó iskolák megfigyelései alapján a többséghez tartozó gyermekek kisebb előítélettel közelednek a migráns gyermekekhez. A kurzusokon a gyerekek interkulturális képzésben részesülnek azáltal, hogy a családból hozott ismereteket és tapasztalatokat összekötik a svájci közösségben tapasztaltakkal. Összességében az anyanyelvi nevelés fejleszti a gondolkodásmódot, erősíti az identitástudatot, hozzájárul az iskolai sikerekhez.⁶ A felsorolt célok mellett kiemelendő, hogy a harmadik generációnak köszönhetően (akik már Svájcban születtek) sok gyermek már kétnyelvűként nő fel, így a tanfolyamok célja a kétnyelvűség támogatása is.

3. A Származási nyelv és kultúra tanfolyamok jogi háttere

3.1. Szövetségi szintű intézkedések

A statisztikákban megadott *külföldi lakosság* fogalma nem egyezik a *migrációs háttérrel rendelkező lakosság* fogalmával. Ez utóbbi Svájcban magában foglal állampolgárságtól függetlenül minden olyan személyt, akiknek szülei külföldön születtek. Egyrészt ide soroljuk a Svájcba bevándorolt személyeket (migránsokat), másrészt a már Svájcban született közvetlen utódaikat. 2012-ben a 15 éves vagy ennél idősebb állandó lakosság 34,7 %-a (2.335.000 fő) tartozott ebbe a csoportba.⁷ Bővebb értelmezésben a fogalom összefog minden külföldit (függetlenül attól, mely generációhoz tartozik), az első és második generációs svájci állampolgárságot szerzett személyeket (akik külföldön születtek, vagy Svájcban születtek két külföldi szülőtől), továbbá két külföldi szülőtől származó svájci állampolgárként született személyeket.⁸

Az anyanyelv megőrzésének, ápolásának fontossága anyanyelvi tanárok segítségével kiemelkedően fontos számos más európai országban, mint például Dániában, Hollandiában, Norvégiában vagy Finnországban. Ez utóbbiban az oktatási törvény rögzíti a gyermek azon jogát, hogy anyanyelvén is tanulhasson a kéttanyelvűség keretein belül.⁹

⁶ Sprachen der Migration in den Schulen: ein riesiges Potential. In: http://www.plattform-migration.at/fileadmin/data/Publikationen/Sprachen_der_Migration_in_den_Schulen_ein_riesiges_Potenzial.pdf

⁷ Migration und Integration – Indikatoren In: <http://www.bfs.admin.ch/bfs/portal/de/index/themen/01/07/blank/key/04.html>

⁸ Migration und Integration – Analyse: Integration. In: <http://www.bfs.admin.ch/bfs/portal/de/index/themen/01/07/blank/dos2/01.html>

⁹ A bevándorló gyerekek iskolai integrációja Európában. In: <http://www.ofi.hu/tudastar/bevandorlo-gyerekek>

Svájcban az EDK¹⁰ 1991. október 24-i *Ajánlás az idegen nyelvű gyermekek beiskolázásához*, összhangban az Alkotmány 8., 11., 19., 62.; a Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya 13.; a Gyermekek Jogairól szóló ENSZ Egyezmény 2. és 28. cikkelyével, rögzíti a migráns gyermekek iskolai kötelezettségeit.¹¹ Az ajánlás első pontja rögzíti azt az elvet, miszerint minden, Svájcban élő idegen nyelvű gyermeket integrálni kell az iskolákba. Minden diszkrimináció kerülendő, s az integráció tiszteletben tartja a gyermek azon jogát, hogy származási országának nyelvét és kultúráját ápolja. A kantonoknak ajánlja többek között azt, hogy lehetőség szerint heti legalább két alkalommal építsék be az órarendbe a *Származási nyelv és kultúra tanfolyamot*, azt a megfelelő formában támogassák, a kurzuslátogatást és esetleg az értékelést tüntessék fel az iskolai bizonyítványban. Fontosnak tartja minden szinten az interkulturális kapcsolatok és tanítási formák támogatását.¹² Ahogy Christoph Flügel (1995: 47) is utal rá, az Ajánlás a *származási ország* terminus alkalmazásával elsősorban, sőt akár teljességgel külföldi származású idegen nyelvű gyerekekre gondol. Azonban a kurzusok svájci nemzetiségű gyerekek számára is nyitva állnak, azaz olyan gyermekek számára, akik már Svájcban születtek külföldi szülők gyermekeként.

Az EDK 2004. március 25-én megszületett *Nemzeti stratégia a nyelvoktatás továbbfejlesztéséért* a kantonoknak közös célkitűzéseket ismertet és munkatervet ajánl a kantonok közötti együttműködésre. Ebben a dokumentumban a többnyelvű gyermekek első nyelvének oktatása a többnyelvűség támogatásának elveként jelenik meg (Giudici-Bühlmann 2014: 14). A származásnyelv oktatásának szerepét az EDK által 2007. június 14-én elfogadott, 2009. augusztus 1-én életbe lépett *Kantonok közötti megállapodás a kötelező iskolai harmonizációról*, továbbiakban HarmoS-egyezmény¹³ konkretizálja, mely 4. cikkelyének 4. bekezdése az egyezményt elfogadó kantonoknak előírja a *Származási nyelv és kultúra tanfolyamok* támogatását (szervezési feladatok ellátása) a migrációs háttérrel rendelkező gyermekek számára.¹⁴

Az Alkotmány 4., 18. és 70. cikkelyére támaszkodva a szövetségi gyűlés a nemzeti nyelvekről és a nyelvközösségek közötti megértésről szóló, 2010. január 1. óta érvényben lévő 441.1 számú szövetségi törvény¹⁵ elsődleges célja, hogy az Államszövetség erősítse a Svájc védjegyeként szolgáló négynyelvűséget és az ország belső összetartozását; támogassa a nemzeti nyelveken folyó egyéni és intézményi többnyelvűséget, valamint a rétoromán és az olasz nemzeti nyelvek fennmaradását, mindamelllett a 16. cikkelyének (*A nyelvi fejlesztésre irányuló további intézkedések*) c) pontja kimondja, hogy a Szövetség anyagi segítséget nyújthat a kantonoknak a nemzeti nyelvet beszélők anyanyelvi ismereteinek fejlesztésére. Ezt konkretizálja a szövetségi tanács által elfogadott a nemzeti nyelvekről és a nyelvközösségek közötti megértésről szóló, 2010. július

¹⁰ EDK: Kantonok Oktatási Minisztereinek Tanácsa

¹¹ Grundlagen-Texte der EDK. In: <http://www.edk.ch/dyn/11984.php>

¹² Empfehlungen zur Schulung fremdsprachiger Kinder vom 24. Oktober 1991. In: http://edudoc.ch/record/24317/files/EDK-Empfehlungen_d.pdf

¹³ Interkantonale Vereinbarung über die Harmonisierung der obligatorischen Schule

¹⁴ HarmoS-Konkordat. In: http://edudoc.ch/record/24711/files/HarmoS_d.pdf

¹⁵ 441.1 Bundesgesetz über die Landessprachen und die Verständigung zwischen den Sprachgemeinschaften. In: <http://www.admin.ch/opc/de/classified-compilation/20062545/index.html>

1-én életbe lépett 441.11 számú rendelet¹⁶ 11. cikkelye, miszerint a kantonok támogatást kaphatnak a származásnyelv és kultúra integrált oktatásának kidolgozására, tanárképzésre, valamint taneszközök fejlesztésére.

3.2. Kantonális szintű intézkedések

A származásnyelv és kultúra oktatása a kantonokban nem egységes. Néhány kivételtől eltekintve az órák szervezéséért a fenntartók felelősek. A fenntartók három csoportba oszthatók: származási ország által támogatott fenntartók, nem állami fenntartók, svájci segélyszervezetekkel együtt szervező fenntartók. A fenntartók határozzák meg a képzési ajánlatot, alkalmazzák a tanerőt, finanszírozzák az oktatási költségeket. Pénzügyi helyzetük határozza meg, hozzá kell-e járulni a családoknak e költségekhez. Minthogy az oktatásban a kantonok nagy autonómiával rendelkeznek, nem egyformán határozzák meg a *Származási nyelv és kultúra tanfolyamok* támogatását (például termék és az órához szükséges egyéb technikai eszközök rendelkezésre bocsátása, jelentkezés szervezése, információs és dokumentációs feladatok átvállalása, a tanfolyamon kapott jegy beírása a hivatalos bizonyítványba) (Giudici-Bühlmann 2014: 16–17).

A kantonok többnyire a kantonális iskolatörvényben, rendelkezésben határozzák meg a tanfolyammal kapcsolatos kötelezettségeket, melynek alátámasztására szolgálnak az alábbi példák:

kanton	Jogi háttér
Luzern	Verordnung über die Förderangebote der Volksschule vom 12. April 2011, § 23
Bern	Volksschulgesetz vom 19. März, Art.16a (eingefügt am 21.3.2012)
Glarus	Gesetz über Schule und Bildung vom 6. Mai 2001, Art. 103
Solothurn	Verordnung über die Integration fremdsprachiger Kinder und Jugendlicher vom 07. 05. 1991 (akt. Version in Kraft seit 01.09.2007)
Zürich	Volksschulgesetz vom 7. Februar 2005, § 15 Volksschulverordnung vom 28. Juni 2006, § 13, 14
Basel-Landschaft	Bildungsgesetz vom 6. Juni 2002 (letz.Änd. 1. Aug. 2013), § 5

1. táblázat: A Származási nyelv és kultúra tanfolyamokat biztosító jogi háttér a kiemelt kantonokban.¹⁷

¹⁶ 441.11 Verordnung über die Landessprachen und die Verständigung zwischen den Sprachgemeinschaften. In: <http://www.admin.ch/opc/de/classified-compilation/20101351/index.html>

¹⁷ Forrás: http://srl.lu.ch/frontend/versions/637/download_pdf_file, https://www.sta.be.ch/belex/d/4/432_210.html, http://edudoc.ch/record/30488/files/g_s_iv_b_1_3.pdf, <http://bgs.so.ch/frontend/versions/3509>, http://www.bista.zh.ch/pub/downloads/Volksschulgesetz_7_2_05.pdf, [http://www2.zhlex.zh.ch/appl/zhlex_r.nsf/0/1126B0DAADC7CCB8C1257524002958AF/\\$file/412.101_28.6.06_63.pdf](http://www2.zhlex.zh.ch/appl/zhlex_r.nsf/0/1126B0DAADC7CCB8C1257524002958AF/$file/412.101_28.6.06_63.pdf), <http://www.baselland.ch/640-0-hm.274327.0.html>

4. Basel-Stadt kanton

4.1. Származási nyelv és kultúra tanfolyamok Basel-Stadt kantonban

A 2013. augusztusi statisztikai adatok szerint Zürich, Vaud, Genf, Aargau, St. Gallen és Basel-Stadt kantonokban a legmagasabb az állandó külföldi lakosok száma.¹⁸ Ez utóbbi kanton azért kedvelt a bevándorlók körében, mert kedvező a német és a francia határhoz közeli fekvése; nagy nemzetközi cégek székhelye; a bázeliak más kantonok lakosainál nyitottabbak a külföldiekkel szemben. 2011-ben a kantonban élő külföldi lakosság majdnem egynegyedét (14.881 fő) a németek tették ki; őket követték az Olaszországból (12%), Törökországból (10,4%), Szerbia, Koszovó és Montenegró területéről (összesen 4.700 fő), valamint a Spanyolországból (3.000 fő), Portugáliából (2.800 fő) érkezők.¹⁹ Az eredeti alapcéloktól eltérően ma a bázeli *Származási nyelv és kultúra tanfolyamok* célja a kétnyelvűség támogatása, hiszen a résztvevő gyermekek nagy része a migráns családok leszármazottja, akik már Svájcban születtek, gyakran két különböző nemzeti-szerű szülőktől.

2012 novemberében mintegy 3.000 gyermek látogatta a 30 nyelven felkínált kurzusokat, amelyeket nagykövetségek, konzulátusok, vagy szülői szervezetek, egyéb intézmények szerveznek meg, finanszíroznak és felügyelnek, s a szülők hozzájárulást fizetnek. Az olyan nagy nyelvcsoportoknak, mint az albán, bosnyák / horvát / szerb, olasz, portugál, spanyol, tamil és török, rendszeres iskolai oktatásba beépített oktatást kínálnak, amelyet részben a kanton támogat. Az ingyenes oktatás abban az iskolában zajlik, ahova a gyermek jár.

A gyermekek legfeljebb heti három alkalommal látogatják az egész tanköteles iskolaidőszakban felkínált kurzusokat. A termeket és általában a tanításhoz szükséges technikai feltételeket a lakhelyhez közeli iskolák biztosítják, azonban az egyéb taneszközök beszerzése a támogatók feladata. A teljesítmény minősítéséhez az Európai Nyelvi Portfólió alapján elkészített értékelést használják a tanárok, melyet mellékelnek az iskolai bizonyítványhoz.²⁰

4.2. A magyar nyelv a bázeli Származási nyelv és kultúra tanfolyamokon

Svájcban a magyar anyanyelvű lakosság létszáma folyamatosan nő; 2012-ben 9.819 fő volt a számuk.²¹ A magyar nyelvet beszélő gyermekeknek óvodai és iskolai szinten le-

¹⁸ Bestand der ständigen ausländischen Bevölkerung nach Wohnkanton und Ausländergruppe Ende August 2013. In: <https://www.bfm.admin.ch/content/dam/data/migration/statistik/auslaenderstatistik/aktuelle/ausl-nach-kanton/107-bevoelkerung-kt-2013-08-d.pdf>

¹⁹ Mehr Ausländer als Schweizer im Jahr 2050? In: <http://bazonline.ch/basel/stadt/Mehr-Auslaender-als-Schweizer-im-Jahr-2050/story/22428783>

²⁰ Rahmenlehrplan für Heimatliche Sprache und Kultur (HSK) Beilage Basel-Stadt und Basel-Landschaft. In: <http://www.ed-bs.ch/bildung/pzbs/unterricht/lehrplaene/rahmenlehrplan-hsk/neuer-hsk-rahmenlehrplan-beilage-bsbl-juli13.pdf>

²¹ Bestand der ständigen ausländischen Wohnbevölkerung nach Staatsangehörigkeit Ende Dezember 2011 und 2012. In: <https://www.bfm.admin.ch/content/dam/data/migration/statistik/auslaenderstatistik/aktuelle/ausl-nach-staat/ts8-bevoelkerung-staat-2012-12-d.pdf>

hetőségük van anyanyelvük tanulására, a magyar kultúra, irodalom, történelem megismerésére. Bern, Genf, Zürich mellett Bázélban működő Bázeli Magyar Iskola és Óvodaegyesület ad erre lehetőséget.²²

A magyar iskola és óvoda 2007 decemberétől önálló szervezetként működik szakképzett pedagógusok alkalmazásával. Az óvodai foglalkozásoknak Bázélban két helyszín, a Gotthelfschule Pavillon (szerdai foglalkozások) és a Leonhard Schulhaus (szombati foglalkozások) ad helyet (a szülők választják ki a megfelelőt). Az iskolai foglalkozást Bázélban a Leonhard Schulhaus-ban, Liestalban a Weiermatt Kindergarten-ban tartják. A szülők díjat fizetnek a foglalkozásokért: 160, illetve 200 CHF-t egy félévre gyermekenként. A családok családonként 50 CHF egyesületi tagdíjat is fizetnek évente. Jelenleg az óvodát 20 kisgyerek látogatja, akik életkori sajátosságainak megfelelően vesznek részt a foglalkozásokon, melyek tartalma többek között mesehallgatás, vers- és daltanulás, beszélgetés, szókincs bővítés.

Az iskola a 2012/2013-as tanévben két kezdő, egy középhaladó és két haladó csoportnak biztosította az oktatást. Tanmenetüket a *Származási nyelv és kultúra* kurzusok számára készített kerettanterv alapján állítják össze. Iskolai szinten már szerepet kap többek között Magyarország megismertetése a földrajz, a tudomány és egyéb szempontok alapján; a magyar történelem és irodalom megismerése, ezáltal a magyar identitás erősítése. Az iskola honlapjának portfoliója a következőképpen írja le az iskola működését: „Az iskola 5 évfolyamos, azaz 5 szintre épül. Egy-egy szintre a gyerekek magyar nyelvi tudásuk alapján kerülnek, tehát nem csupán életkorfüggő. Az 1–2. osztályban megtanítjuk a magyar nyelvű írás és olvasás alapjait, a szókincset memoriterek alapján (is) bővítjük. 3–4. osztályban elsősorban magyar írók és költők, népköltészeti alkotások felhasználásával elmélyítjük az előző évfolyamokon megszerzett tudást. Megismertetjük a diákokat a magyar helyesírás alapjaival, fejlesztjük szóbeli és írásbeli kifejezőképességüket. 4–5. évfolyamon tovább mélyítjük az előző években megszerzett ismereteket. Megismertetjük a gyerekekkel a magyar kultúra és történelem kiemelkedő alakjait, nevezetes eseményeit. Az év végén a megszerzett tudást bizonyítvány kiállításával igazoljuk.”

Mind az iskolai, mind az óvodai oktatás keretében a pedagógusok hangsúlyt fektetnek az ünnepekre. Az intézmény nemcsak a Svájcban, hanem a szomszédos Németországban és Franciaországban élő magyar anyanyelvű gyerekeket is várja.

5. Zürich kanton

5.1. Származási nyelv és kultúra tanfolyamok Zürich kantonban

Zürich kanton a *Származási nyelv és kultúra tanfolyamok* újítója volt, hiszen a kanton dolgozta ki azon kerettantervet, mely használata javasolt Basel-Landschaft, Bern, Freiburg, Glarus, Schaffhausen, St. Gallen, Thurgau és Zug kantonokban is. Az új oktatási

²² Bázeli Magyar Iskola- és Óvodaegyesület. In: <http://www.oivi-suli.ch/index.php/hu/>

struktúrába illeszkedve kiterjed az óvodai tagozatra is. A 2011-ben elfogadott változatban meghatározott célkitűzéseket a tanköteles időszak végére kell teljesíteni.²³ Illeszkedik a zürichi általános iskolai tantervhez. Az oktatás előnyeként kiemeli az anyanyelv és a német összehasonlítását, mely által bővül mindkét nyelv ismerete. Bár óvodában és az iskola első osztályában még nem kapnak osztályzatot a gyermekek, második osztálytól azonban igen, mely jegy bekerül a rendes iskolai bizonyítványba is.

Az oktatás a származásnyelv irodalmi változatán történik. A tanítási módszert tekintve széles a paletta, hiszen a pedagógusoknak gyakran heterogén csoportokkal kell számolniuk a tanulók életkorát, nyelvtudását, családi hátterét, egyéb faktorokat tekintve.

A kerettanterv fontos részét képezi az „Ember és környezet” tantárgy oktatása. A tanulók összevethetik származási országuk értékszemléletét, kultúráját, történelmét, földrajzát a svájci közeggel. Az oktatás igyekszik fejleszteni a tanulóknál az interkulturális kompetenciát. A tantárgy témakörei: egyén és közösség; természet és technika; az otthon és a világ; múlt, jelen, jövő.

A kerettanterv óvodai, alsó, közép- és felső tagozat I-re osztja az oktatási szinteket. A fenntartókra bízta a célok és tartalmak pontos meghatározását. A legtöbb témához kapcsolódóan ajánlja a nyelvek és az életvilágok összehasonlítását. A *Származási nyelv és kultúra tanfolyamok* az alábbi témákat ölelik fel: én és a többiek – együttélés; család; játék és szabadidő; lakás, kerület és város; ünnepek, szokások és divat; egészség és étkezés; földrajz; természet és technika; irodalom és művészet; múlt és történelem; a munka világa és a szakképzés. Hogy milyen módon jelenik meg ugyanaz a téma az egyes tagozatokon, azt a *család* témával illusztrálja a következő táblázat:

Óvoda	Alsó tagozat	Középtagozat	Felső tagozat I
családom és rokonságom	családom és rokonságom; szabályok és normák a családban	munka- és feladatmegosztás a családban; családom története; nemzedékek és családfa; különféle családi alakzatok	a családtagok szerepei: változása az időben, kulturális különbségek; saját szerepem értelmezése; a család funkciója és formái a történelem és a kultúra függvényeként; saját értékek; erkölcs

2. táblázat: Tagozatok és a család téma – áttekintés.²⁴

²³ A Kerettanterv először Szülőföldi Nyelv és Kultúra (SZNYK) oktatás címmel jelent meg magyar nyelven 2003-ban Parragi László fordításában. A 2011. szeptemberi német kiadás magyarra fordítását ugyancsak Parragi László végezte, mely 2013 februárjában jelent meg Anyanyelvi Kultúra- és Nyelv (AKNY) oktatás címmel.

²⁴ Forrás: Anyanyelvi Kultúra- és Nyelv (AKNY) oktatás. Kerettanterv. 2013

5.2. A magyar nyelv a zürichi Származási nyelv és kultúra tanfolyamokon

Az 1994 óta működő Zürichi Magyar Iskola és Óvoda a kanton által elismert, s annak oktatási rendszerébe integrált intézmény.²⁵ Fenntartását a szülői befizetések biztosítják (fél évre 140 CHF gyermekenként, két testvér esetén 240 CHF). A szombatonként 9-től 11.30-ig a Schulhaus Saatlenben tartott órákon a szakképzett pedagógusok osztályzattal értékelik a tanulók munkáit, mely osztályzat bekerül a hivatalos svájci bizonyítványba. A bázeli intézményhez hasonlóan az iskola célja, hogy a magyar hagyományok ápolása mellett a gyermekek megtanulják a helyesírást, olvasást, a felsőbb tagozaton pedig betekintést kapjanak a magyar történelembe, földrajzba. A tananyag kiválasztásakor fontos szempont a tanuló anyanyelvi tudásszintje.

A szombati tanítás népdalénekléssel kezdődik. Ezt követően „*az első és másodikok megismerkednek a magyar ábécével, játékosan írni-olvasni tanulnak. A harmadikosok–negyedikesek elmélyülhetnek az írás és olvasás tudományában; alapvető magyar nyelvtani fogalmakkal és a helyesírással ismerkednek; lehetőségük van önálló kiselőadások tartására is. A negyedik és ötödik osztályosok elsősorban a magyar történelemmel és földrajzzal, valamint irodalommal és nyelvtannal foglalkoznak.*”

A svájci tanerővel való együttműködésre vall, hogy a tanfolyamokra a svájci tanítók közreműködésével lehet jelentkezni az első osztályban, azonban a szülők közvetlenül is felvehetik a kapcsolatot az iskola pedagógusaival.

Az óvodai foglalkozásnak a Zürichi Magyar Plébánia ad helyet szombatonként. A szülői kezdeményezésre 1998 óta működő óvoda a 3–7 éves, magyarul beszélő korosztályt várja. A magyar nyelv ápolása versek, népdalok megtanulása, hagyományos ünnepnapok megismerése, közös játék útján valósul meg.

6. A Származási nyelv és kultúra tanfolyamok tananyaga

A fentiekben említésre került, hogy az órák fontos részét képezi a származásnyelv és (német nyelvű kantonok esetében) a német nyelv közötti összevetés. Ennek egyrészt feltétele, hogy a pedagógus beszélje a német nyelvet, másrészt, hogy a tanfolyamok számára készített tananyagok többnyelvűek legyenek. Az olvasó- és hangoskönyv mellett munkalapok segítik a tanulást. Az alábbiak jó példaként szolgálnak ennek igazolására:

- Miserez, Diana – Miserez, Claudia: *Les trois renardeaux – die drei kleinen Füchse – The three little fox cubs*. Edition Sources, CH 1632 Riaz, 2009
- „*Ali Baba*” és „*Fuchsfabeln*”. Verlag Mantra Lingua in Kooperation mit der Bibliomedica Schweiz 2009. Két képregény. Az egyik albán–török–horvát nyelven német nyelvű fordítással, a másik spanyol–portugál francia nyelvű fordítással. Tovább kaphatók angol nyelvű fordítással többek között albán–olasz–orosz–tamil–török nyelven.

²⁵ Zürichi Magyar Iskola és Óvoda. In: <http://www.magyar-iskola.ch/node>

- Krebs Koffi, Esther (Hrsg.), Halfhide, Therese (Hrsg.): *Die Bremer Stadtmusikanten in 20 Sprachen*. Pestalozzianumverlag 1997. A mappa az alábbi nyelveken tartalmazza a mesét: albán, arab, német, angol, francia, görög, héber, olasz, horvát, kurd, portugál, rétoromán, román, orosz, szerb, szlovák, spanyol, szuahéli, tamil, török.
- Sauer, Walter (Hrsg.): *Rotkäppchen europäisch – polyglott*. Verlag: Edition Tintenfass. Neckarsteinach 2005. A kötet húsz nyelven, többek között magyarul, svédül, dánul, finnül tartalmazza a mesét.²⁶ A magyar nyelv kapcsán itt jegyzem meg érdekességként, hogy amikor 2009-ben felvettem a kapcsolatot Steinegger Eszterrel, a Bázeli Magyar Iskola és Óvoda Egyesület vezetőjével, akkor az óvodában Forrai Katalin *Ének az óvodában*, illetve Zilahi Józsefné óvodapedagógusok számára készített könyve alapján tervezték meg a foglalkozásokat.

A tanulmány néhány szempont alapján röviden bemutatta az anyanyelv ápolását célzó *Származási nyelv és kultúra tanfolyamokat*. A migrációs háttérrel rendelkező gyermekek az anyanyelvüket sok esetben csupán csak családi közegben használhatják. A tanfolyamok szükségszerűségét, hasznosságát igazolja az a tény is, hogy 2010-ben a svájci általános iskolások 24 %-a (a genfi régióban és Zürichben majd 32 %-a) rendelkezett külföldi útlevelemmel, mely arány 10 %-os növekedést mutat az 1980. évi adatokhoz képest (Giudici–Bühlmann 2014: 7). Ennek tükrében talán az sem meglepő, hogy egyedül Zürich kantonban tízezer diák látogatja a húsz nyelven kínált, 200 képzett pedagógust foglalkoztató kurzusokat.²⁷

Irodalom

- Bildungsdirektion des Kantons Zürich (Hrsg.) / Parragi László fordításában 2013: *Kultúra- és Nyelv (AKNY) oktatás. Kerettanterv*.
- Caprez-Krompák, Edina 2007: *Unterricht in heimatlicher Sprache und Kultur (HSK). Die Bedeutung der Erstsprache im Integrationsprozess*. In: *terra cognita* 10. szám: 72–75.
- Flügel, Christoph 1995: *Varianten von Immersionsmodellen*. In: EDK (Hrsg.): *Mehrsprachiges Land – mehrsprachige Schulen*. EDK. Bern, 40–58.
- Giudici, Anja – Bühlmann, Regina 2014: *Unterricht in heimatlicher Sprache und Kultur (HSK). Generalsekretariat EDK. Ediprim AG, Biel*.

²⁶ Bildungsdirektion Kanton Zürich. Volksschulamt: Liste mehrsprachige Bücher. Eine Auswahl an Links zu mehrsprachigen Büchern und Materialien. In: http://www.vsa.zh.ch/internet/bildungsdirektion/vsa/de/schulbetrieb_und_unterricht/faecher_lehrplaene_lehrmittel0/sprachen/heimatliche_sprache_kultur_hsk.html

²⁷ HSK-Lehrerinnen und Lehrerverein des Kantons Zürich. In: <http://www.hsk-lehrpersonen.ch/>